

Meppel

Omgevingseffectrapportage Meppel

Beschrijving staat van instandhouding Natura 2000-gebieden

identificatie

projectnummer: 20220358

auteur(s):

I. Dekker, MSc.

planstatus

datum: maart 2023

opdrachtgever:

Gemeente Meppel

1. De Wieden

Het gebied De Wieden is op 4 juli 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied (PDN/2013-035, Stcrt. 2014, 122). Het gebied is een uitgestrekt laagveenmoeras met meren en kanalen met daartussen natte graslanden, natte heiden, trilvenen, galigaanmoerassen, rietland en moerasbos. Het gebied is een restant van het laagveengebied dat zich ooit van Zwolle tot ver in Fryslân uitstreckte. Een groot deel bestaat uit uitgeveende petgaten. Alle successiestadia van open water tot en met moerasheide en veenbos zijn aanwezig.

Voor dit Natura 2000-gebied gelden de volgende instandhoudingsdoelen:

Tabel 1.1 Instandhoudingdoelen De Wieden

Habitattypen	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren
H3140 - Kranswierwateren	>	>			
H3150 - Meren met krabbenscheer en fonteinkr.	>	>			
H4010B - Vochtige heiden (laagveengebied)	>	>			
H6410 - Blauwgraslanden	>	>			
H6430A - Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=			
H6430B - Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	=	=			
H7140A - Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	>	=			
H7140B - Overgangs- en trilvenen (veenmosrietl.)	=	=			
H7210 - *Galigaanmoerassen	>	>			
H91D0 - *Hoogveenbossen	=	>			
H1016 - Zeggekorfslak	=	=	=		
H1042 - Gevlekte witsnuitlibel	>	>	>		
H1060 - Grote vuurvliinder	>	>	>		
H1082 - Gestreepte waterroofkever	>	>	>		
H1134 - Bittervoorn	=	=	=		
H1145 - Grote modderkruiper	=	=	=		
H1149 - Kleine modderkruiper	=	=	=		
H1163 - Rivierdonderpad	=	=	=		
H1318 - Meervleermuis	=	=	=		
H1393 - Geel schorpioenmos	>	>	>		
H1903 - Groenknolorchis	=	=	=		
H4056 - Platte schijfhoren	=	=	=		
A017 - Aalscholver	=	=			1000
A021 - Roerdomp	=	=			30
A029 - Purperreiger	=	=			65
A081 - Bruine Kiekendief	=	=			19

A119 - Porseleinhoen	=	=			19
A122 - Kwartelkoning	>	>			13
A153 - Watersnip	=	=			150
A197 - Zwarte Stern	>	>			200
A229 - IJsvogel	=	=			10
A275 - Paapje	>	>			6
A292 - Snor	=	=			300
A295 - Rietzanger	=	=			2000
A298 - Grote karekiet	>	>			20
A005 - Fuut	=	=		110	
A017 - Aalscholver	=	=		behoud	
A037 - Kleine Zwaan	=	=		8	
A041 - Kolgans	=	=		3800	
A043 - Grauwe Gans	=	=		1100	
A050 - Smient	=	=		500	
A051 - Krakeend	=	=		150	
A059 - Tafeleend	=	=		210	
A061 - Kuifeend	=	=		430	
A068 - Nonnetje	=	=		30	
A070 - Grote Zaagbek	=	=		20	
A094 - Visarend	=	=		2	

Verklaring symbolen

Doelstellingen

- * prioritair habitat
- = behoud
- > verbetering

1.1. Knelpunten

Er zijn diverse knelpunten op de natuur in Weerribben en de Wieden van toepassing die een gunstige instandhouding van de habitats en soorten schaden of in de weg staan. Een belangrijk knelpunt vormt de onvoldoende waterkwaliteit door voornamelijk het hoge fosfaatgehalte. Een belangrijke aanvoerbron voor fosfor wordt gevormd door water dat uit de omringende polders afwatert op de boezem. Een ander knelpunt vormt het gebrek aan jonge successiestadia doordat er nauwelijks nieuwe petgaten zijn gegraven en door de slechte waterkwaliteit in de bestaande petgaten minder verlanding is opgetreden. Ook het tegennatuurlijke peilbeheer wordt als knelpunt benoemd, door het tegennatuurlijke peilbeheer worden slechts beperkte fluctuaties toegestaan. Dat betekent dat het regenwateroverschot in de winter voor een groot deel wordt uitgeslagen, en dat in de zomer extra water moet worden ingelaten. Dat leidt tot een grotere aanvoer van voedselrijk oppervlaktewater en leidt daarmee tot een versterking van knelpunt van de waterkwaliteit. Naast knelpunten in de hydrologie is stikstofdepositie een belangrijk knelpunt. In de habitattypen vochtige heiden, blauwgraslanden, overgangs- en trilvenen en hoogveenbossen is sprake van matige tot sterke overbelasting.

1.2. Staat van instandhouding

De meeste habitattypen en soorten vertonen een negatieve trend. Voornamelijk als gevolg van de slechte waterkwaliteit en de vermessing/verzuring door stikstofdepositie.

Wat betreft de kwalificerende broedvogelsoorten is (op basis van gegevens door Sovon¹ voor dit gebied Weerribben) is de trend voor de meeste soorten stabiel, voor een aantal soorten is geen trend aangetoond. In de groep winter- en trekvogels is de trend sterk negatief voor het nonnetje en kleine rietgans (geen gebiedsdoel) en negatief voor wintertaling, wilde eend, meerkoet, kuifeend en fuut. Voor de soorten visarend, smient en knobbelzwaan is de trend neutraal. Voor overige soorten is geen trend aangetoond.

¹ [Natura 2000-gebied Weerribben | Sovon Vogelonderzoek](#)

2. Nationaal park Dwingerveld

Het Dwingerveld is aangewezen vanwege de uitgestrekte, vooral vochtige heide en de vele vennetjes. Het gebied maakt deel uit van het oude esdorpenlandschap gekarakteriseerd door akkers op de hooggelegen essen bij de dorpen, uitgestrekte heidevelden met stuifzanden en vennen, laaggelegen beekdalen met hooilanden en verspreid liggende houtwallen en bosjes. Het Dwingerveld biedt een zeer goed voorbeeld van een omvangrijk Drents heidelandschap. Het centrale deel bestaat uit uitgestrekte vochtige heidegebieden, droge heiden, vennen en heideveentjes. De bossen aan de rand van het gebied zijn grotendeels aangelegd op voormalige heide en stuifzand. Hierdoor is er veel reliëf aanwezig en is hier een zeer afwisselend landschap ontstaan van gemengd bos, heide, vennen, jeneverbesstruwelen en stuifzand. In het gebied liggen middeleeuwse karrensporen en talrijke prehistorische grafheuvels.

De natte omstandigheden hebben te maken met een laag keileem ondiep in de bodem. Regenwater sijpelt slechts heel langzaam door deze laag naar beneden. Daardoor blijft de bovengrond lang vochtig. In deze keileemlaag liggen slenken – ondiepe laagten – met veentjes, vennen en vochtige heide. Die specifieke omstandigheden leveren bijzondere natuur op met tal van bedreigde soorten als veenbesblauwtje, klokjesgentiaan en beenbreek. Tijdens de ontginning in de vorige eeuw zijn veel sloten aangelegd ten behoeve van akkers, graslanden en bossen. Dit heeft ervoor gezorgd dat de grondwaterstand is gedaald. Door de stikstofdepositie en verdroging kwam sterke vergrassing op gang en konden veel planten niet concurreren met snelgroeiende grassen zoals pijpenstrootje. Karakteristieke planten en dieren van een vochtig en voedselarm heidelandschap zijn daardoor verdwenen of dramatisch in aantal verminderd.

De afgelopen jaren is veel energie gestoken in het verminderen van de effecten van stikstofdepositie en het herstel van de waterhuishouding, o.m. door geïntensiveerd beheer van vergraste heide, het dempen van sloten en het vitaliseren van heischraal grasland, jeneverbesstruwelen en hoogveengebieden. In de Holtveenslenk bijvoorbeeld is voormalige landbouwgrond en productiebos omgezet in een uitgestrekt ven en in natte heide. In het Noordenveld is een omvangrijk voormalig landbouwgebied heringericht. Tegenwoordig is dit een bloeiend onderdeel van het heidelandschap met tal van soorten die karakteristiek zijn voor droge en vochtige heide.

Voor dit Natura 2000-gebied gelden de volgende instandhoudingsdoelen:

Tabel 2.1 Instandhoudingdoelen Dwingerveld

Habitattypen	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren
H2310 – Stuifzandheiden met struikhei	=	>			
H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	=	>			
H2330 – Zandverstuivingen	=	=			
H3110 – Zeer zwakgebufferde vennen	>	=			
H3130 – Zwakgebufferde vennen	= (<)	=			

H3160 – Zure vennen	>	>			
H401A – Vochtige heiden	>	>			
H4030 – Droge heiden	=	>			
H5130 – Jeneverbesstruwelen	=	>			
H6230* - Heischrale graslanden	>	=			
H7710B* - Actieve hoogvenen	>	>			
H7120 – Herstellende hoogvenen	= (<)	>			
H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen	>	>			
H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst	=	>			
H9190 – Oude eikenbossen	>	>			
H91D0* - Hoogveenbossen	=	=			
H1166 – Kamsalamander	=	>	>		
A004 - Dodaars	=	=			55
A008 – Geoorde fuut	=	=			45
A236 – Zwarte specht	=	=			14
A246 – Boomleeuwerik	=	=			35
A275 – Paapje	>	>			25
A276 – Roodborsttapuit	=	=			85
A277 – Tapuit	>	>			30
A037 – Kleine zwaan (slaap- en rustplaats)	=	=		50	
A052 – Wintertaling (foerageergebied)	=	=		130	
A056 – Slobeend (foerageergebied)	=	=		7	
A702 – Toendrarietgans (slaap- en rustplaats)	=	=		5900	

Verklaring symbolen

Doelstellingen

* prioritair habitat

= behoud

> verbetering

2.1. Knelpunten

Er zijn meerdere knelpunten op de natuur in Dwingerveld van toepassing die een gunstige instandhouding van de habitats en soorten schaden of in de weg staan. Een belangrijk knelpunt is de verdroging o.a. door ontwatering van het beekdal Ruiner Aa, onttrekking van water door de Dwingelderstroom en ontwatering rond Spier-Moraine. Stikstofdepositie is een knelpunt door de versnelling van bodemverzuring met afname van buffering en versnelde successie. Het gebied kent daarnaast een hoge stikstofdepositie uit recent verleden.

2.2. Staat van instandhouding

De huidige staat van instandhouding voor de habitattypen is over het algemeen negatief. Zowel de kwaliteit als kwantiteit is in de afgelopen jaren afgenomen voor o.a. stuifzandheiden. Op grond van gegevens van Sovon is de trend voor broedvogelsoorten boomleeuwerik, dodaars en roodborsttapuit positief. De slobeend (winter- en trekvogels) laat eveneens een positieve trend zien. Er zijn geen vogelsoorten met een negatieve trend. Voor de overige soorten is geen trend aangetoond.

3. Holtingerveld

Het Holtingerveld ligt aan de rand van het Drents Plateau op de overgang naar het veengebied van Noordwest-Overijssel, globaal tussen Uffelte, Havelte, Havelterberg en Wapserveen. Het gebied is eigendom van het ministerie van Defensie, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting Het Drentse Landschap en diverse particulieren. Het natuurterrein is onderdeel van het Drentse esdorpenlandschap, het resultaat van een eeuwenlange ontwikkeling. Dit landschap wordt gekarakteriseerd door akkers op de hooggelegen essen langs de dorpen, uitgestrekte heidevelden met stuifzanden en vennen, laaggelegen beekdalen met hooilanden en verspreid liggende houtwallen en bosjes. Het Holtingerveld heeft veel kenmerken van het oude landschap behouden. Er zijn grote bosgebieden, glooiende heidevelden, schrale graslanden, vennen en stuifzanden. Bovendien grenst het gebied aan dorpen, beekdalen en essen. De bossen van het Holtingerveld zijn grotendeels aangelegd op voormalige heide en stuifzand, maar er zijn ook oeroude loofbossen behouden gebleven. Kenmerkend voor het Holtingerveld is de stuwwal met een voor Nederlandse begrippen steile helling. De basis onder het Holtingerveld wordt gevormd door twee keileemplaten met daartussenin een brede slenk. Over het keileem stroomt regenwater naar de slenk. Op de Havelterberg is het keileem opgestuwd tot een vele meters dik pakket, zichtbaar als een flinke heuvel. Keileem laat water slecht door. Regenwater sijpelt slechts heel langzaam door deze laag naar beneden, zodat ook boven op de berg natte omstandigheden voorkomen. Juist in het Holtingerveld komt een soort keileem voor met relatief veel kalk en een rode kleur. Die specifieke omstandigheden leveren bijzondere natuur op met tal van bedreigde plantensoorten als bochtige klaver, maanvaren, addertong, valkruid, knollathyrus en een keur aan orchideeën. De heischrale graslanden van het Holtingerveld behoren van oudsher tot de meest soortenrijke van Nederland, Holtingerveld is een van de belangrijkste gebieden met het prioritaire habitatype heischraal grasland. Het Holtingerveld is aangewezen voor elf habitattypen en twee habitatsoorten.

Voor dit Natura 2000-gebied gelden de volgende instandhoudingsdoelen:

Tabel 3.1 Instandhoudingsdoelen Holtingerveld

Habitattypen	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.
H2310 – Stuifzandheiden met struikhei	>	>	
H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	=	=	
H2330 – Zandverstuivingen	=	=	
H3130 – Zwakgebufferde vennen	=	=	
H3160 – Zure vennen	=	>	
H401A – Vochtige heiden	>	>	
H4030 – Droge heiden	=	>	
H5130 – Jeneverbesstruwelen	=	=	
H6230* - Heischrale graslanden	>	>	
H7710B* - Actieve hoogvenen	=	>	
H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	
H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst	=	=	
H9190 – Oude eikenbossen	=	>	

H91D0* - Hoogveenbossen	=	=	
H1081 – Brede geelrandwaterroofkever (aanmelding)			
H1166 – Kamsalamander	>	>	>

Verklaring symbolen

Doelstellingen

* prioritair habitat

= behoud

> verbetering

Knelpunten

Een belangrijk knelpunt voor Holtingerveld is de te hoge stikstofdepositie waardoor de bodem voedselrijker en zuurder wordt. Hiervan profiteren snelgroeiende soorten als grassen waardoor vergrassing optreedt. Dit gaat ten koste van de kenmerkende plant- en diersoorten, de habitattypen in het Holtingerveld zijn namelijk kenmerkend voor voedselarme omstandigheden. Er ontstaat een soortenarme plantengroei en verslechterde leefomstandigheden. De vergrassing treedt op in de heide, maar ook in de stuifzanden waardoor het zand niet meer kan stuiven. Een ander knelpunt in dit natuurgebied is de verdroging. Het gebied is afhankelijk van het regenwater dat door de vele sloten te snel wordt afgevoerd. Vennen en bossen verdrogen en natte heide verandert in droge heide.

Staat van instandhouding

Het Natura 2000-gebied is aangewezen voor 11 habitattypen en twee diersoorten. Door het Rijk zijn nog drie extra opgaves geformuleerd; 1) kwaliteitsverbetering en vergroting oppervlakte vochtige heiden, pioniersvegetaties en actieve hoogvenen, 2) kwaliteitsverbetering en uitbreiding oppervlak heischrale graslanden en 3) vergroting van de variatie in structuur en overgangen naar bos. Er zijn drie prioritaire habitattypen: heischrale graslanden, actieve hoogvenen en hoogveenbossen. De staat van instandhouding is over het algemeen matig, dit heeft met name betrekking op de kwaliteit. De trend voor het oppervlak grotendeels stabiel.

4. Betekenis grondgebied gemeente Meppel voor kwalificerende soorten

Het landelijk gebied van Meppel is van betekenis voor kwalificerende soorten van de omliggende Natura 2000-gebieden De Wieden en Dwingerveld. Soorten kunnen er foerageren of rusten. Grote aantallen ganzen (waaronder toendrarietgans, grauwe gans, kolgans) foerageren op de weilanden. De soorten worden met name in de Nieuwveense landen, Nijveen en Noord IV aangetroffen. Voor kwalificerende watervogels (eenden) en moerasvogels zijn met name de wateren Engelgaarde, Hoogeveense vaart, de Reest, de Bremenbergplas, Natuurbelevingspark Bergierslanden en de Drentse Hoofdvaart van betekenis. Ook voor de aalscholver zijn dit de gebieden waar de soort het meest is waargenomen.

De meeste sloten in het landelijk gebied van Meppel zijn ongeschikt als foerageergebied; steile oevers, te smal of juist te breed. Gezien de intensieve landbouw (maïs, Engels raaigras) en het bijbehorende mest- en gifgebruik rond deze sloten is het voedselaanbod in deze sloten en oevers bovendien ook gering in vergelijking tot het Natura 2000-gebied zelf. Deze conclusie wordt ondersteund door de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF). Er zijn weinig tot geen waarnemingen van de kwalificerende moerasvogels en eenden in het landelijk gebied.

Bruine kiekendieven foerageren in en rond De Wieden zowel langs de randen van het moeras (oevers, rietkragen, bosjes) als in het open gebied (veenweidepercelen, extensieve graslandpercelen en akkers met uitzondering van maïsakkers). Het intensieve agrarische land is voor de bruine kiekendief een marginaal foerageergebied. Het betreft intensief gras- en bouwland, waarvan de betekenis (aanbod aan veldmuizen) veel geringer is dan de extensieve graslanden in De Wieden zelf. Er zijn enkele waarnemingen bekend uit het landelijk gebied bij Nieuwveense landen en Nijveen in de jaren 2012-2021.